СТРУКТУРА МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Кузьмінська Д.В.
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницький державний педагогічний університет
імені М. Коцюбинського
Сідорова І.С.
Кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії і методики музичноїосвіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені М. Коцюбинського
Україна

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дав змогу з’ясувати, що існує багато підходів до визначення структурних компонентів музичної культури. Музичну культуру особистості науковці найчастіше структурують: як систему музичних знань, умінь і навичок; емоційно-свідоме та дієво-практичне ставлення до музики; музичний досвід, музичну грамотність і музичний розвиток; музичну розвиненість і музичну освіченість тощо [5, с. 11].

На думку Л. Горюнової, структура музичної культури школярів складається з таких елементів як інтерес до музики, естетичне споглядання, художньо-образне мислення, творча активність у різних формах спілкування з мистецтвом, а також музичну діяльність та естетичний смак [2].

Зауважимо, що формування музичної культури школярів відбувається через отримання позитивного соціально-художнього досвіду за допомогою сприймання та опанування мистецтва. Передача змісту музичного твору впливає на засвоєння в школярів духовних та естетичних цінностей, які є елементами, що входять в структуру музичної культури [6, с. 75].

У структурі музичної культури особистості деякі дослідники виділяють три компоненти: музичний досвід, музичну грамотність та музично-творчий розвиток дитини, який слугує інтегруючим елементом. Музичний досвід науковці розглядають як наявність у школяра уявлення про музичний світ та

навколишнє середовище. Показником музичного досвіду є рівень певних знань про музику, наявність інтересу, пошукові спроби переваг того чи того музичного твору. Музична грамотність визначається по здатності образно сприймати музику, вмінню правильно визначати зміст, характер музики, а також по виявленню характеру інтерпретації музики та здатності визначити автора музичного твору. Музично-творчий розвиток характеризується вмінням самовиражатись, самоствердж уватись, переживати та інтерпретувати музику. Він виражається у прагненні до самореалізації та музичного розвитку [5, с. 200].

На думку дослідниці Р. Тельчарової у структуру музичної культури входить п’ять підсистем: музикальність, мотиваційність, інформаційність, операційність, оцінюваність. Музикальність – це комплекс здібностей, які є основою для успішної музичної діяльності. Мотиваційність є підсистемою музичної культури, яка поєднує різні установки людини. Інформаційність є комплексом всіх видів та форм знань про музичне мистецтво. Операційна підсистема – це комплекс всіх видів та форм музичної діяльності людини. Оцінюваність – особистісний елемент ціннісних уявлень, який формується за допомогою музичного сприйняття та творчості [9, С. 45-68]. На нашу думку, такий підхід є найбільш вдалим у поєднанні необхідного комплексу складників і є надзвичайно важливим для музичної педагогіки, що дозволяє виявити своєрідну якість музичної культури, форми її прояву і сферу впливу на людину.

О. Лобова визначає таку структуру музичної культури школярів: мотиваційний, емоційний, аксіологічний, теоретичний, практичний, розвивальний і виховний. Ці компоненти групуються у таких чотири блоки: музична спрямованість, музична обізнаність, музично-творча розвиненість, музична вихованість. Домінуючою у цій структурі є музична діяльність дитини, яка слугує засобом формування музичної культури [4, с. 9-10].

Отже, вивчення наукових джерел з проблеми дослідження уможливив визначення таких структурних компонентів музичної культури молодших школярів, як мотиваційний, когнітивний та діяльнісний.

Важливим компонентом музичної культури школярів є мотиваційний. Його показниками вважаємо: музичну потребу та емоційний відгук на музичний твір.

Потреба є істотним показником мотиваційної сфери особистості. Д. Узнадзе вважає, що потреби – це джерело активності людини. Зустрічаючись з об'єктом свого задоволення, потреба перевтілюється на психологічний рівень і стає рівнем установки [3, с.201].

Поряд з формуванням музичної потреби, як поштовхом до самотворчого розвитку дитини, відбувається творче сприйняття світу. Це вказує на формування естетичної потреби особистості. «Естетичні потреби відображають прагнення отримувати та поглиблювати естетичні знання, незмінне сприйняття того, що надає естетичну насолоду, відразу до огидного й намагання його усунення. За таких обставин естетичні потреби можуть вважатися джерелом естетичної свідомості, фактором, який спрямовує людину в різних сферах діяльності до естетичного освоєння дійсності» [8, с.58-59]. Тобто, музична і естетична потреби тісно переплітаються і взаємодоповнюються та визначаються основним елементом загальнокультурної свідомості людини.

Другий показник мотиваційного компонента музичної культури учнів є емоційний відгук на музичний твір. Емоційний відгук школярів на музику є реакцією дитини, яка виникає при спілкуванні з музичними творами. Відповідна реакція виникає у наслідок емоцій, які дитина відчуває оцінюючи навколишнє середовище. Як стверджують психологи, емоції є «одним із головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності й поведінки, спрямованих на задоволення актуальних потреб» [5, с. 257]. Тобто, коли дитина слухає музику, співає чи грає на музичних інструментах, у неї виникають певні емоції, які переростають в музичні переживання.

Наступним компонентом музичної культури молодших школярів розглянемо когнітивний компонент. Його показниками вважаємо: загальні відомості про музику, уміння сприймати музичний твір.

Загальні уявлення про музичний світ мають важливе значення у гармонійному розвиткові дитини, зокрема у музично-естетичному. До загальних

відомостей можна віднести знання про зміст і побудову музичних творів, засоби музичної виразності, жанри музичного мистецтва, творчість композиторів. Особливо важливо ознайомити дітей з музичною грамотою, що впливає на якість сприймання і виконання музики, на музичну діяльність, яка стає більш свідомою.

Уміння сприймати музичний твір є одним із значних компонентів музичної культури молодшого школяра. Музичне сприймання не вроджене вміння людини, а набуте. Воно формується завдяки емоційному переживанню, яке найкраще проявляється у молодших школярів під час контакту з музикою.

Сприйняття твору залежить від особистісних характеристик глядача, слухача або читача. Сприйняття музики – це процес безпосереднього впливу музики на дитину. Виховна сила мистецтва дає можливість не просто споглядати художній твір, а пережити шматочок життя, відбитого у світлі певного суб'єктивного світогляду [10].

Діяльнісний компонент утворюють два показники: творчість в практично-музичній діяльності; сформованість музичних здібностей.

У філософській науці творчість розглядається як вища і специфічна форма розвитку людини. Аналіз різних досліджень (В. Бєлікова, Є Громов, В. Шинкарук) вказує на те, що творчість ґрунтується на розвиненому мисленні, уяві та інтуїції людини. Творчість в практично-музичній діяльності, на думку В. Моляко, охоплює всі види людської діяльності, а саме: пізнавальну, за допомогою якої людина вивчає об'єкт; перетворювальну, що спрямована на ідеальні або реальні зміни об'єкта; ціннісно-орієнтаційну, яка визначає об'єкта носієм цінностей, співвідношення його зі своїми ідеалами; комунікативну, що забезпечує спілкування людей в процесі діяльності [7, с. 46-54].

Важливим показником музичної культури школяра вважаємо музичні здібності. Якщо розглядати окреме поняття «здібність», то можна зазначити, що вона характеризує індивідуальну особливу якість людини, яка є суб'єктивною позитивною умовою здійснення певного роду діяльності. Вона проявляється не лише завдяки знанням і вмінням, а й наявності швидкого виконання, глибини та міцності оволодіння різними засобами і прийомами діяльності.

На думку багатьох дослідників, музичними здібностями можна називати специфічні духовні здібності, тісно пов'язані з музичною культурою. Вони розвиваються під час музично-практичної діяльності, в процесі сприйняття музики, музичної творчості. До музичних здібностей учнів, варто віднести слух, почуття метро-ритму, музичну пам'ять [11].

Таким чином, зазначені вище структурні компоненти мають важливе значення у музичному розвиткові дітей і займають визначне місце у структурі музичної культури молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997.376 с.
2. Горюнова Л.В. Музика – мова спілкування. Мистецтво в школі. № 4.,2004. С.12-15.
3. Загальна психологія : Навч. посібник / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. К. : А.П.Н., 1999. 463 с.
4. Лобова О.В. Дидактико-методична система формування основ музичної культури молодших школярів у процесі загальної музичної освіти / О.В. Лобова // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.13.00.02 - теорія та методика музичного навчання. Київ: 2011. 28 с.
5. Любан-Плоцца Б. Музика и психіка / Б. Любан-Плоцца та ін. К. 2002. 200 с.
6. Сідорова І. С. Формування духовності студентів музично-педагогічних факультетів засобами хорового мистецтва. Збірник наукових праць «Педагогічні науки». Херсонський державний університет. Вип. LXXV. Т. 2. 2017. С. 70–75. https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/1073
7. Моляко В. А. Психологія творчої діяльності. К. 1978. 147 с.
8. Сідорова І. С. Формування естетичної культури студентів педагогічних університетів у позааудиторній художній діяльності : дисертація канд. пед. наук. 13.00.07 - теорія та методика виховання. Вінниця : ПП Балюк, 2013. 251с.
9. Тельчарова Р. А. Музика і культура. Естетика. 1986. №11. С. 45-68.
10. Сідорова І.С. Естетична культура – невід'ємний компонент духовного світу особистості. (2021). Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems, 14, 6166. https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/1773

11. Kosharna N., Zhuravlova L., Nieliepova Al., Sidorova Ir., Lopatynska N. Professional training of primary school teachers (experience of Great Britain, Sweden). ALRJournal. 2020; 4(9): 159-173. DOI: 10.14744/alrj.2020.82712.